

।।પીતા દેવ છે।।

અમેરીકામાં જુનનો ત્રીજો રવીવાર એટલે 'ફાધર્સ-ડે'. આ વરસે ૧૭મી જુને તે ઉજવાશે. માતા અને દીકરીઓ વીશે જેટલું લખાયું તેટલું 'પીતા' વીશે લખાયું નથી એવો એક મત છે. જગતના સૌ પીતાઓને સ્મરીને વાંચીએ, ન્યુ જર્સી-અમેરીકાસ્થિત હાસ્યના વક્તા અને લેખક હરનીશભાઈને..ઉત્તમ ગજજર..

થેન્ક્યુ 'કાકા'

--હરનીશ જાની

જુની ફીલ્મ 'દેવદાસ'માં એક સીન હતો. જેમાં દેવદાસના પીતાનું મૃત્યુ થાય છે. દેવદાસ દુખભરેલા ચહેરે બહાર ઓટલા પર બેઠો હોય છે. દુરથી ખોટું ખોટું રડતાં લોકો દેવદાસને સાંત્વના આપવા આવે છે. દીલીપકુમારની એક્ટીંગ છે. હાથનો અંગુઠો દેખાડીને રડતા લોકોને ઈશારો કરે છે કે અંદર જઈ મારા કુટુંબીઓ આગળ રડો. વાહ ! શી એક્ટીંગ હતી ! મારા દીલમાં દીલીપકુમારની અદા છવાઈ ગઈ. ત્યારે જ નકકી કરી નાખ્યું કે મારા બાપુજીનું મૃત્યુ થશે ત્યારે દેવદાસની જેમ ગુમસમ બનીને દીલીપકુમારની એક્ટીંગ કરીશ. ત્યારે હું બાર વરસનો હતો. મારા બાપુજીનું મૃત્યુ થયું ત્યારે હું સત્તાવીસનો હતો. તેમના મૃત્યુ પ્રસંગે નહોતો યાદ આવ્યો દેવદાસ કે નહોતી યાદ આવી દીલીપકુમારની એક્ટીંગ. બાને બાઝીને કંઈ રડ્યો છું ! નાનાં ભાઈ-બહેનોને બાઝી બાઝીને રડ્યો છું. જે શરીરને બાઝીને મોટો થયો હતો એ શરીરને અગ્ની ચાંપવો સહેલો નહોતો. બાપનું મૃત્યુ એવું કારમું હતું કે જીવનમાં તે પછીનાં કોઈ પણ મૃત્યુની અસર થઈ નથી.

આપણે ત્યાં છોકરીઓ ઘર ઘર રમતી હોય ત્યારે ઢીંગલીઓમાંથી એક ઢીંગલીને મમ્મી અને એક ઢીંગલાને પપ્પા બનાવશે. ઢીંગલીને નવડાવશે. કપડાં પહેરાવશે. ખોટું ખોટું મેક અપ કરશે. જ્યારે ઢીંગલાને ઓફીસ મોકલી દેશે ત્યારે તેને ખુરશી નીચે કોઈ ખુણામાં ખોસી દેશે. મમ્મીની સાથે રમશે. મમ્મીને લઈને પાડોશની ઢીંગલીને ત્યાં મળવા જશે. મારી બહેન તીલોત્તમા તો ગાતી : 'માર સપાટો, તારો ઢીંગલો મુઓ !' આપણાં કુટુંબમાં પીતાનો રોલ પડદા પાછળ રહે છે. માતા આંખ સમક્ષ હોય છે. બાળકો નાનાં હોય છે ત્યારે પપ્પા તેમને માટે મીસ્ટ્રી મેન-સુપર મેન કે રહસ્ય પુરુષ હોય છે. પરંતુ જેમ જેમ ઉંમર વધે છે તેમ તેમ પપ્પા સમજાય છે. કવીઓને ભલે માતામાં ભગવાનની સુરત દેખાતી હોય. પરંતુ કોઈ પીતાના 'કાળજા કેરા ટુકડા સમ દીકરી'ને માટે પીતા પ્રભુથી વીશેષ હોય છે.

મારા બાપુજીને અમે 'કાકા' કહેતા હતા. અમારું સંયુક્ત કુટુંબ હતું . દાદીમાને રસોડે વીસ-ત્રીસ માણસોની રસોઈ થતી. દાદાને આઠ દીકરા અને બે દીકરીઓ હતી. મોટા કાકાનાં બાળકો મારા બાપુજીને 'કાકા' કહીને સંબોધતા. જે અમે પકડી લીધું. મારા બાપુજી સૌથી નાના હતા. દાદા વિશ્વનાથ જાની, રાજપીપલાના મોટા જમીનદાર હતા અને રાજપીપલા નરેશના કારભારી પણ ખરા. મારા બાપુજી ઉછર્યા રાજકુમારની જેમ અને જીવ્યા ખેડુતની જેમ. સેંકડો એકર જમીન હતી. જાની પાયગામાં ઘોડા હતા. ગામમાં રસ્તાઓ બંધાય તે પહેલાં આજુબાજુના ગામોને માટે 'જાની બસ સર્વિસ' ચાલુ કરી હતી, ગામમાં અનાજ દળવાની પહેલી ઈલેક્ટ્રીક ઘંટી નખાવી. ગામમાં પ્રથમ મુંગું 'ઠેઠર' (થીયેટર) લાવ્યા. એમ કહેવાય કે દાદા શો- બીઝનેસમાં હતા. કોઈ દીકરો એક્ટર ન બન્યો; પણ બધા ફીલ્મો જોતા થઈ ગયા! પરીણામે દાદાનો કોઈ દીકરો ભણ્યો નહીં. બધા જમીનદાર થયા ! આઝાદી પછી એ વાતો પરીકથાઓ બની ગઈ.

દાદાનું કુટુંબ ગાંધીજીની આઝાદીની ચળવળથી અલીપ્ત હતું. દાદાનો કોઈ દીકરો ગામમાં સવારે નીકળતી પ્રભાતફેરીમાં ગયો નથી કે કોઈએ ખાદી પહેરી નથી. 'અહીંસા એટલે બાયલાઓનું કામ' એમ તેઓ માનતા. ઘરમાં મારા બાપુજી સૌથી નાના હતા, એટલે મેટ્રીક થયા. એમને ગાંધીજી અને સરદારમાં વીશ્વાસ હતો. આઝાદી આવશે અને જમીનદારી જતી રહેશે એનો ખ્યાલ હતો. તેથી પોતાના ભાગની ખેતી જાતે, ચાકરોની મદદથી કરતા. હું નાનો હતો અને મારે સ્કુલમાં કોઈ ફોર્મ

ભરવાનું હોય અને 'પીતાનો ધંધો' લખવાનો હોય ત્યારે મારી બા 'જમીનદાર' લખવાનો આગ્રહ રાખતી. અને મારા કાકા કહે કે, "લખ, 'ખેડુત'... હું નહીં; મારો બાપ જમીનદાર હતો."

આપણા સમાજમાં ખેડુત જીવવા માટે પુષ્કળ કામ કરે છે. મારા કાકા ઘણી વખત અમારા ખેતીવાળા ગામ ભીલવસીથી થાકીને આવતા અને ઓરડામાં દાદરને અઢેલીને બેસી જતા ત્યારે મારા તરફ જોઈ બોલતા, "તારે તો ખેતીમાં પડવાનું જ નથી. આ અભણનો ધંધો છે." મારા ભાઈ હેમંતે બી. એસ. સી., ભણીને વરસો ખેતી કરાવી. આજે અમે ત્રણે ભાઈઓ અમેરીકામાં છીએ. દાદાના મૃત્યુ બાદ દેવું ભરવાની જવાબદારી એમણે લીધી અને એકલે હાથે દેવું ભર્યું. ન ભર્યું હોત તો ચાલત. ફક્ત દાદાનાં વચનનો જ સવાલ હતો. આ બાપે બોધપાઠનાં પ્રવચનો આપ્યા વીના ઘણું શીખવાડ્યું છે. અને આથી જ એમના મૃત્યુ બાદ કોઈ પણ પુરાવા વીના, અમે લોકોનાં લેણાં નાણાં ચુકવ્યાં છે.

મારા કાકા ક્રિકેટ સરસ રમતા. ડાબોડી બોલર હતા. રાજપીપળા સ્ટેટની ટીમમાં ક્રિકેટ રમતા. હોકીની ટીમમાં પણ ખરા. એક જમાનામાં મહારાજાની ટીમને સુધનભાઈ વીના ચાલે જ નહીં. તેથી 'રોયલ ફેમીલી'ના નબીરાઓની અવરજવર અમારે ત્યાં રહેતી. તે સ્પોર્ટ્સ મેન હતા. તે 'રોયલ ઈંગ્લીશ' મહેમાનો જોડે 'પોલો' પણ રમતા. સાંજે સ્કુલેથી આવી અને ઘરમાં, હું કોઈ નોવેલ કે મેંગેઝીન વાંચવા બેસું અને એ જો જુએ, તો હાથમાંથી ચોપડી ખેંચી લે અને કહે, "બહાર રમવા જા. અને ન રમવું હોય તો નદીકીનારે ખુલ્લી હવામાં ફરવા જા." એમને ફીલ્મો જોવાનો શોખ હતો. અમે બન્ને મીત્રો જેવા હતા. સાયગલ ચડે કે રફી? મીના કુમારી કે દેવીકારાણી? વગેરે વીષયો પર એમની સાથે ચર્ચા થતી રહેતી. તે જમાનામાં રેડીયો સીલોન પર સવારે ૭-૫૫ વાગ્યે સાયગલનું ગીત વાગે. તે સાંભળ્યા વીના એમનો દીવસ ન ઉગે. આજે પણ સાયગલનું ગીત સાંભળું છું તો આંખો ભીની થાય છે. અમે ધર્મથી માંડીને ગામના કોઈ પ્રેમ-પ્રકરણની પણ ચર્ચા કરતા. "કાકા, હનીમુન એટલે શું?", "પરણેલાંને જ કેમ છોકરાં થાય છે?" જેવા મારા બધા સવાલોના જવાબ મને, અકળાયા વીના સમજાવતા. એમનો એક મજાનો જવાબ એ હતો કે : "તારાં લગ્ન થવા દે, પછી સમજાવીશ."

મારી બા ખુબ ધાર્મિક હતી. મારા કાકાએ કદી મંદીરોના ઘક્કા નથી ખાધા. પરંતુ વાસ્તવમાં તો એ સાધુ હતા. ખાનગીમાં ગરીબોને ઘણાં દાન કરતાં. મારા દ્વારા ગરીબોને કપડાં પણ પહોંચાડ્યાં છે. જ્યારે મારી બા, જાડા પુજારીઓને જમાડવામાંથી ઉચી નહોતી આવતી! મારા કાકા, બાના દરેક આમંત્રીત બ્રાહ્મણને ખુબ માન આપતા. અને જમાડતા. એક વખતે, દર ૧૮ વરસે આવતી, નર્મદા કીનારે આવેલા ભાડભુતની જાત્રા મારી બા કરી આવી અને પછી અમને બન્નેને પણ ઉશ્કેર્યા કે, 'હવે ૧૮ વરસે આ જાત્રા આવશે. માટે જાઓ, પુણ્ય મેળવી લો.' ત્યારે હું ૧૫ વરસનો હતો. અમે ગયા ભરુચ. ત્યાં બસની લાઈનમાં હજારો ભક્તો હતા. અમે રહ્યા 'ના-ભક્ત' ! કલાકો ઉભા રહેવાનો વીચાર સુધ્ધાં અમને ન આવે. એટલે બસની લાઈન છોડી, અમે જઈને 'સુવર્ણ સુંદરી' ફીલ્મની લાઈનમાં ઉભા રહ્યા. બીજે દીવસે ઘરે જઈ બાને 'રીપોર્ટ' આપ્યો કે 'સુવર્ણ સુંદરી'નાં દર્શન કર્યાં. તો બાને થયું કે, 'હશે કોઈ દેવી. બીજી વખતે હું પણ દર્શન કરીશ.' હવે, આ બાપ યાદ આવે જ ને ! આવી તો કેટલીય વાતો છે. મારી બા અને કાકા, બન્ને જુદા જ વીચાર-સ્વભાવનાં; પણ તે બન્નેને મેં કદી ઉચા અવાજે બોલતા નથી સાંભળ્યા. કાકાએ કદી રસોડામાં માથું નથી માર્યું અને બાએ કોઈ ખેતરમાં પગ નથી મુક્યો. કાકા ઉત્તર હતા; તો બા દક્ષીણ હતી. પરંતુ બધા ઉત્તર દક્ષીણ પાસે હતા. અમે ખોટા કંપાસની જેમ દક્ષીણ તરફ તાકીને ઉભા રહેતા. જેમ જેમ મોટા થયા તેમ તેમ ઉત્તર માટે ઉત્તર તરફ વળવા લાગ્યા. અમે ત્રણ ભાઈઓ અને ત્રણ બહેનો હતાં. મારા કાકા ૫૪ વર્ષની ઉંમરે ગુજરી ગયા. એટલે નાનાં ત્રણ ભાઈ-બહેન રણજીત, વર્ષા, જૈમીનીને એમની બહુ વાતો યાદ નહીં. તેમના પીતા મારી માતા બની. મારાથી નાની તીલોતમાને હું જ્યારે પણ હેરાન કરતો ત્યારે તે

કાકા પાસે દોડી જતી. એ જ વખતે તે મારા પર ખરેખર ગુસ્સે થતા. એમને દીકરીઓ ખૂબ વહાલી. મારી પત્ની હંસા પરણીને આવી ત્યારે શરુઆતમાં માથે ઓઢતી હતી. ત્યારે તેમણે તેને સમજાવી હતી કે, 'દીકરી બાપની આગળ માથે ન ઓઢે.'

૧૯૬૦માં, મારી પહેલી વાર્તા 'ચાંદની'માં છપાઈ. હું ત્યારે અઢાર વરસનો હતો. હું ખુશ. મારા મીત્રો ખુશ. વાર્તા વાંચી કે ન વાંચી, ગામ આખું ખુશ! વધાઈ આપવા આવનારાઓને મારી બા યા પીવડાવતી. રાતે બધું પતી ગયા પછી મારા કાકાએ મને પુછ્યું કે, "લેખકનું નામ 'હરનીશ જાની' જ કેમ? 'હરનીશ સુધનલાલ જાની' એમ કેમ ન લખાવ્યું?" મેં કહ્યું કે, "લેખકનાં નામ બે શબ્દોનાં જ હોય—'પન્નાલાલ પટેલ', 'ચન્દ્રકાંત બક્ષી', વગેરે વગેરે.." તો એ બોલ્યા કે, "તો પછી 'રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ', 'નરસીંહરાવ ભોળાનાથ દીવેટીયા' તો લખાય છે!" તો મેં ચતુરાઈથી કહી દીધું કે, "સાક્ષરનાં નામ ત્રણ શબ્દના હોય અને લેખકનાં બે શબ્દના." વાત ત્યાંથી તો અટકી; પરંતુ મારા દીલમાં ચોંટી ગઈ હતી. વરસો પછી જ્યારે મારો પ્રથમ વાર્તા સંગ્રહ બહાર પડ્યો(સને : ૨૦૦૩, પ્રકાશક : 'રંગદ્વાર પ્રકાશન', ૧૫-યુનીવર્સિટી પ્લાઝા, નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯) ત્યારે મેં, તેનું નામ '**સુધન**'-મારા બાપુજીના નામ પરથી રાખ્યું. પેલી ચોટ દીલમાંથી નીકળી, પુસ્તકના કવર પર ચોંટી ગઈ.

મારા કાકાની કીડની બગડી ગઈ હતી. ત્યારે ડાયાલીસીસ જેવો શબ્દેય નહોતો સાંભળ્યો. તેઓ હોસ્પિટલમાં હતા. ધીમું ધીમું ઝેર ચડતું હતું. મૃત્યુ નક્કી હતું. તેમને ઝાડા-પેશાબની તકલીફ હતી. અઠવાડીયાથી શરીરમાંથી મળ નહોતો નીકળ્યો. અને પેટના દર્દથી પીડાતા હતા. હું અને બા હોસ્પિટલમાં હતાં. એક સવારે બા કહે, 'ચાલો, હું તમારી સાથે જાજરુમાં આવું છું'. અને બાએ તેમના શરીરમાંથી મળ કાઢ્યો. બન્ને બહાર આવ્યાં. કાકાનું પેટ હળવું થયું. તેમના સુઈ ગયા પછી મારી બા મને બાઝીને રડી પડી અને બોલી કે, "અંદર તારા કાકા કહે છે કે આવો પ્રેમ અને ચાકરી કોણ કરે? મને આવતા જનમમાં પણ તું જ પાછી મળજે,"

આજે આટલાં વરસ પછી પણ બધું યાદ કરું છું તો લાગે છે કે આ માબાપ બીજા સાત જનમ મળે તો મોક્ષનો મોહ પણ ન રાખુ.

--હરનીશ જાની

સંપર્ક : **Harnish Jani**, 4- Pleasant Drive, **Yardville** -NJ-08620 - **USA**

Phone-609-585-0861 eMail : harnish5@yahoo.com

લેખક-પરીચય

ભાઈ હરનીશનું નામ 'હરખનીશ' હશે તેનું 'હરનીશ' બની ગયું લાગે છે. હરનીશ જાની એવી જુજ વ્યક્તિઓમાંની એક છે જેને એક વાર મળ્યા પછી વારંવાર મળવું ગમે. તેમની ઉપસ્થીતીથી આનંદ, કીલ્લોલ, અને હાસ્યના ફુવારા મહેકી ઉઠે.. રાજપીપળાના વતની અને પોલીમર સાયંસના ઈજનેર હરનીશભાઈ કુશળ વાર્તાકાર છે. હરનીશભાઈ રેખાચીત્ર અને નવલીકાની કળાના નીષ્ણાત છે. એમની હાસ્યકળા બીલકુલ ગોઠવેલી નથી. એકની એક વાત તેમની પાસેથી બે વાર સાંભળવા મળતી નથી. વર્ષોથી અમેરીકામાં વસ્યા છે. '**સુધન**' તેમનો પ્રથમ વાર્તાસંગ્રહ, જેણે ભાવકો અને તજ્જ્ઞોમાં તેમની આગવી ઓળખ ઉભી કરી આપી છે.

પોતાને 'ગુજરાત એક્સપ્રેસ'નું સંતાન ગણાવતા હરનીશભાઈ દીલના દરીયાવ, મનના મોજી, વાતોના ભંડારી, આતીથ્યમાં ઉમંગી અને માણસ-ભુખ્યા છે. એન્જોયપ્લાસ્ટીને પણ એન્જોય કરે અને એન્જોય કરાવવાનું ચુકે નહીં. અમને તો એક દીલદાર દોસ્ત સાંપડ્યાનો આનંદ છે...

--રતીલાલ ચંદરયા (હાલ: લંડન) બળવંત પટેલ (ગાંધીનગર) અને ઉત્તમ ગજજર (સુરત)

લેખકના વધુ પરીચય માટે, <http://gujaratlexicon.com/index.php?action=downloadSeM> માં જઈ, 'સન્ડે ઈમહેફીલ' નંબર: 52 અને 72 જરુર જુઓ. એમના મઝાના બે હાસ્યલેખો પણ ત્યાં જ મળશે.

'ઉઝાજોડણી'માં અને 'વીજયા' ફોન્ટમાં અક્ષરાંકન: uttamgajjar@hotmail.com
'સન્ડે ઈમહેફીલ' -- વર્ષ: ત્રીજું -- અંક: 106 -- June 17, 2007

માત્ર સોળ માસના ગાળામાં 3,35,000 જેટલા ભાષાપ્રેમીઓએ અત્યાર સુધીમાં

<http://www.gujaratilexicon.com> લેક્સીકોનની મુલાકાત લીધી. આપને પણ લેક્સીકોનની આ નવી interfaceની મુલાકાત લેવાનું નીમંત્રણ છે.

આપ સૌના સહયોગ થકી સન્ડે ઈમહેફીલના 5400 જેટલા વાચકો થયા અને રોજરોજ નવાં નામો ઉમેરાતાં જાય છે એ પુરવાર કરે છે કે, દેશવીદેશમાં ગુજરાતી વાચનના રસીયા બહુ મોટી સંખ્યામાં છે જ...

સૌનો આભાર..અમારી સન્ડે ઈમહેફીલની અત્યાર સુધીની જુની સઘળી પીડીએફ ફાઈલો અમારી વેબસાઈટ

<http://gujaratilexicon.com/index.php?action=downloadSeM>

પરથી સરળતાથી ડાઉનલોડ થઈ શકશે. આ જ વેબ સાઈટ પરથી લેક્સીકોન અને શ્રી વીપુલ કલ્યાણી તરફથી લંડનથી પ્રકાશીત થતા 'ઓપીનીયન'ની અને શ્રી. પ્રવીણ વાઘાણી (મેલ્બોર્ન-ઓસ્ટ્રેલિયા) તરફથી પ્રકાશીત થતા 'માતૃભાષા' માસિકોની મુલાકાતે પણ જઈ શકાશે..

છાયા તો વડલા જેવી, ભાવ તો નદના સમ;
દેવોના ધામના જેવું, હૈયું જાણે હીમાલય.
-કવી પીતા દલપતરામને, પુત્ર નાનાલાલ કવીની શબ્દાંજલી-

◆
પીતા છત્ર છે; માતા સર્વત્ર છે.

તમે
વૃક્ષની સમૃદ્ધી છો,
ઉઘડતા આકાશનો
ઉજાસ છો,
તમે પીતા છો...

પહાડ જેવા પીતા અને ઝરણા જેવી માતા,
એક બતાવે ટોચ અને એક આપે શાતા.

માતા ધરતી, પીતા આકાશ, બન્ને વચ્ચે સુરીલો પ્રાસ;
માતા હવા, પીતા શ્વાસ, બ્રહ્માંડનો આ સર્જન-રાસ.

સુરતના મીત્ર શ્રી. રમેશ શાહ ramesh_pathshala@yahoo.com નીર્મિત 'પીતૃદેવો ભવ' નામના
રુપકડા તારીખીયામાંથી ઉપરોક્ત અવતરણો સાભાર..

◆○◆

● મધુરેણ સમાપયેત્ ●

.... લખે છે... 'પપ્પા... એન્વલપમાં ફાંફાં મારવાનું છોડી દો...
એમાં આ કાર્ડ સીવાય બીજું કંઈ જ નથી. તમને ખબર છે ને કે
મધર્સ-ડે ગયે મહીને જ ગયો!!! અને મારાં ખીસ્સાં ખાલી થઈ ગયાં છે!
' Happy Father's Day '!

from your loving son...

પેન્સીલ્વેનીયા-અમેરીકામાં વસેલા અમદાવાદી કાર્ટુનીસ્ટ શ્રી. મહેન્દ્રભાઈ શાહનો

ઈ-મેઈલ સંપર્ક : mahendraaruna@msn.com

એમનો પરીચય પામવા અને એમનાં ખુબ બધાં કાર્ટુન્સ માણવા જુઓ એમની

web site : www.ameamericanamdavadi.com

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' -- વર્ષ : ત્રીજું -- અંક : 106 -- June 17, 2007

◆◆◆